

УДК 621.311.1

**ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНАЛЬНОГО ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ****ТУРБИНА О.І.,
кандидат економічних наук,
Донецький державний університет
управління**

У статті проаналізовано системи ринкового управління функціонуванням регіонального енергетичного комплексу; розглянуто основні пріоритети регіонального розвитку електроенергетичного комплексу; запропоновано концепцію стратегічного розвитку електроенергетичного комплексу регіону.

Ключові слова: концепція розвитку, електроенергетичний комплекс, енергозбереження, розвиток регіону.

В статье проанализированы системы рыночного управления функционированием регионального энергетического комплекса; рассмотрены основные приоритеты регионального развития электроэнергетического комплекса; предложена концепция стратегического развития электроэнергетического комплекса региона.

Ключевые слова: концепция развития, электроэнергетический комплекс, энергосбережение, развитие региона.

The article analyzes the systems management market functioning regional energy sector; the main priorities of the regional development of the electricity sector; the concept of strategic development of the electricity sector in the region.

Keywords: concept development, power energy complex, energy conservation, development of the region.

Постановка проблеми. Процес реформування регіонального електроенергетичного комплексу є вкрай складною дією, складається з кількох етапів і залежить від безлічі факторів. Сьогодні в науковій теорії реформування енергетичних комплексів існує підхід одночасного переходу на ринкові відносини. Процеси, які відбуваються при трансформації енергетичної політики України вимагають узгодження рішень при розробці регіональних енергетичних стратегій, також необхідний постійний аналіз змін в сучасному просторовому розміщенні електроенергетичного комплексу країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості формування концепції розвитку ринків у сфері природних монополій, зокрема в електроенергетиці, розглядалися багатьма вченими. Л.С. Беляєв [1] розглядає техніко-економічні особливості електроенергетичного ринку, Ю.І. Кияшко [2] приділяє увагу розвитку ринку електроенергії України, В.І. Коновалюк [3] розглядає достоїнства і недоліки монополій в енергетиці, проблеми, що виникають у процесі формування конкурентних відносин у галузі. П.В. Старовойтов [4] розглядає процес формування організаційних структур менеджменту електроенергетики і моделі організації ринку в галузі. У роботі

А.В. Праховника [5] розроблений механізм тарифоутворення на конкурентному ринку і розглянутий закордонний досвід. Оскільки електроенергетична система України знаходиться в процесі переходу від державного регулювання до конкурентних відносин, необхідно детально і більш виважено розглянути і проаналізувати ефективність ринкових перетворень з урахуванням міжнародного досвіду. Це стає ще більш актуальним, оскільки відповідно до Концепції функціонування і розвитку оптового ринку електроенергії [6] у найближчі роки передбачений перехід до конкурентної моделі енергоринку, заснованої на прямих договірних взаєминах між виробниками і споживачами електроенергії.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення основних підходів до формування концепції стратегічного розвитку електроенергетичного комплексу регіону.

Вклад основного матеріалу дослідження. Науковими дослідженнями світової і вітчизняної шкіл регіональної економіки доведено, що просторова структура енергетичного господарства визначається і обумовлюється формуванням і взаємодією територіальних підсистем трьох типів: технічних, адміністративних та економічних. Основи формування економічного регіону можуть бути пояснені відомою моделлю «центр – периферія». Модель показує процес утворення агломерацій і регіонів. Ринкова сторона формування агломерації визначається як результат взаємодії доцентрових і відцентрових сил, що виникають в районах концентрації діяльності промислових фірм. Під впливом доцентрових сил фірми прагнуть концентрувати виробництво (через економію на масштабі) поблизу ринків збуту і постачальників (через економію на транспортних витратах), у той час як обсяг ринку (масштаб ефективного попиту) вище якраз там, де зосереджені інші фірми. Допомогою поєднання цих подвійних ефектів масштабу (концентрації виробництва і ринку збуту), економії на транспортних витратах виникає агломерація і регіон, незважаючи на те, що підтриманню агломерації та регіону протидіє зворотна відцентрова сила, що спонукає фірми переміщатися в регіон з меншою кількістю конкурентів (більшою нормою прибутку).

Насправді при реальному плануванні енергетичного комплексу «географічні» характеристики і рішення з енергопостачання визначалися двома типами просторових об'єктів: а) промислові енергоефективні райони, б) адміністративні райони.

Для реалізації високого технічного потенціалу виробничої ефективності від концентрації виробництва енергетичних ресурсів, їх структурного комбінування, нарощування пропускних потужностей і технологічної централізації передачі (транзиту) енергетичних ресурсів потрібно орієнтуватися на особливі територіальні утворення – промислові енергоефективні райони. Саме вони є визначальними об'єктами в горизонтальній ієрархії централізованого управління великими системами енергетики.

В енергетичному секторі України під впливом інституційних перетворень сформувалася територіально-виробнича структура ПЕК. Системна структура енергопостачання країни стала потенційно визначатися не тільки через конкуруючу взаємодію енергетичних холдингів і компаній, але і як композиція

«фрагментованих» по регіонах України пропозицій і заходів з енергопостачання, при тому підтримуваних регулюючими ресурсами, а також неформальними можливостями регіонів. Наслідком таких процесів стало явище регіональної фрагментації (рис. 1).

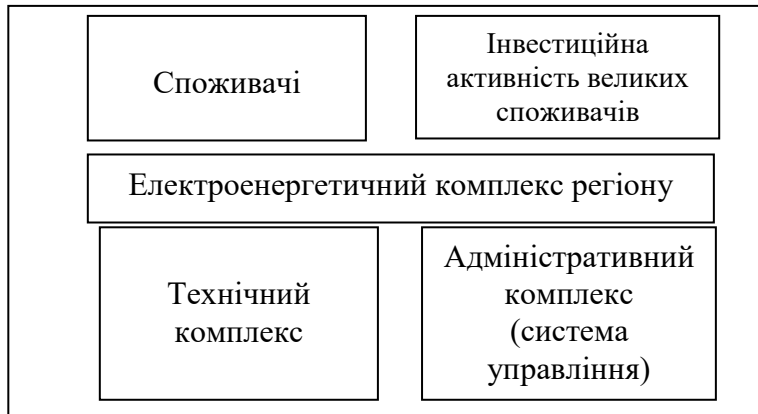

Рис. 1. Фрагментація регіонального енергетичного комплексу

В даний час утвердилися наукові основи, принципи та методи розробки регіональних енергетичних стратегій. В основі їх лежить системний і багаторівневий підхід.

У той же час залишається не до кінця ясним, за яких умов розробка регіональних енергетичних стратегій (програм) різного рівня і рангу відповідає методам узгодження рішень з розвитку ПЕК країни в територіальному розрізі.

Ефективне (з системних позицій) погодження рішень щодо формування та розвитку територіально-виробничої структури ПЕК країни можливо в процесі взаємодії національних, регіональних, корпоративних інтересів адміністративних регіонів і ефективних енергетичних компаній. Контури і «інтереси» ефективних енергетичних компаній національного значення необхідно врахувати в процесі формування національної енергетичної стратегії органами влади державного рівня, енергетичними компаніями регіонального значення (при формуванні регіональних енергетичних стратегій), компаніями муніципального масштабу – органами місцевого самоврядування (при формуванні муніципальних енергетичних стратегій).

Національна енергетична стратегія оптимізує територіально-виробничу структуру енергопостачання країни на основі вертикально-інтегрованих компаній національного рівня і регіональних енергетичних комплексів через взаємодію трьох груп інтересів – національних, регіональних, корпоративних (підприємства – споживачі енергії).

На основі проведеного дослідження визначимо, що основними пріоритетами національного рівня в сфері розвитку електроенергетики є: підвищення енергоефективності галузі; забезпечення національної енергетичної безпеки; економія суспільних ресурсів за рахунок переваг і вигоди ефективної просторової організації енергопостачання країни; стимулювання конкуренції в енергетиці; реалізація загальної енергозберігаючої політики у виробника і споживача енергії.

Основними пріоритетами регіонального розвитку в електроенергетичному комплексі є: забезпечення ефективного та надійного енергопостачання виробничих споживачів і соціальної сфери регіону за рахунок розвитку власних джерел енергії та використання енергетичних ресурсів інших регіонів; підвищення конкурентності за рахунок ефективності функціонування регіонального енергетичного комплексу; оптимізація вкладу підприємств регіонального енергетичного комплексу у соціально-економічний розвиток регіону; екологічний захист території регіону від забруднення навколишнього середовища об'єктами регіональної енергетики.

Основними пріоритетами корпоративного розвитку в електроенергетичному комплексі є: реалізація спільних інвестиційних проєктів в енергетиці; реалізація програм енергозбереження; зниження енергоємності продукції, що випускається.

Ключову проблему представляє узгодження цих трьох груп суперечливих інтересів. Можливі два підходи до узгодження рішень і конфліктних інтересів, які визначають характер розподілу прав прийняття рішень при обґрунтуванні регіональних пріоритетів енергетичної стратегії країни. Перший передбачає інституційний поділ функцій, прав і повноважень між національним та регіональними рівнями управління електроенергетичним комплексом. Другий підхід передбачає консолідацію розвитку енергетики та промисловості на ринковій платформі.

Існуюча економічна формація, як правило, визначає форми і методи управління розвитком регіонального енергетичного комплексу. Також при формуванні моделі управління розвитком регіонального електроенергетичного комплексу слід враховувати, що він є об'єктом природної монополії і це робить необхідним участь у цьому процесі органів державного управління.

У ринкових умовах господарювання центральне місце в управлінні організаціями відведено економічним методам управління, оскільки відносини управління визначаються насамперед економічними відносинами і існуючими в їх основі об'єктивними потребами та інтересами людей. Теоретично вся діяльність галузей регіонального енергетичного комплексу може бути скоординована одним механізмом – ринковими відносинами, але кожен регіон і агломерація мають свої особливості і специфіку, як технічну, інвестиційну, так і ринкову, тому з метою ефективності управління галуззю необхідно застосовувати кілька координуючих механізмів по території регіону, при цьому в певний момент часу один з них є основним, стратегічним. На базовому рівні процес управління галуззю на регіональному рівні може розумітися як просте «додавання» одного або іншого координуючого механізму по різних територіях із збереженням одного основного системного механізму. Це відбувається в багатьох європейських країнах, де два або три механізми в сукупності координують взаємодії між енергетичними підприємствами, господарюючим співтовариством і державною владою в ході реформування. На теоретичному рівні індустріальні економічні структури можуть описуватися як сукупність різних координуючих систем, одна з яких є домінуючою.

Кожна з представлених можливих систем ринкового управління функціонуванням регіонального енергетичного комплексу характеризується наступними положеннями:

1. У регульованому державою вільному ринку механізм встановлення тарифів пов'язаний з угодами між суб'єктами ринку про обсяги постачання енергії та інвестиційних програмах.

2. У контрольованому державою вільному ринку діяльність суб'єктів ринку обмежується балансом поставок енергії, затвердженим державною владою.

3. Застосування методів лібералізації в ринкових відносинах пов'язано з процесом стимулювання інвестицій в умовах активного бізнес-співтовариства.

4. У системі контрольованої координації державна влада встановлює різні варіанти координації для конкретних суб'єктів ринку і контролює їх виконання.

5. Ліберальна координація використовує ціновий механізм в некерованій державною владою системі (госпрозрахункові ціни усередині підприємства).

На практиці, в залежності від поставлених цілей регулювання, можливо застосування більшої кількості організаційних моделей галузі, наприклад, за рахунок введення п'яти додаткових механізмів до основного координуючого механізму.

Для комплексної оцінки ефективності організації та управління регіональним електроенергетичним комплексом необхідно структурувати основні проблеми неефективності функціонування і позначити основні елементи координації по об'єктах регіонального електроенергетичного комплексу та фактори, що впливають на вибір методів державного регулювання, і на основі головного методу координації в системі управління суб'єктами ринку визначити персонально по об'єктах управління ефективні моделі організації ринку. Тому одним з основних найважливіших завдань розвитку в ринкових умовах з метою виключення негативного монопольного впливу є удосконалення концепції стратегічного розвитку електроенергетичного комплексу регіону.

Метою удосконалення концепції розвитку РЕК є створення механізмів управління, які мають можливості гнучкого реагування на зміни ситуації у суспільстві, тобто стратегія повинна адаптувати розвиток до зовнішніх змін [7]. Внутрішні процеси повинні поступово переорієнтовуватися під цілі концепції та не впливати на рішення поточних місцевих завдань. Задля реалізації концепції виділяються певні етапи розвитку та специфічні завдання з погляду створення необхідних передумов подальшого розвитку. Концепція мусить бути орієнтована не так на просте нарощування споживання ресурсів, а й на підвищення ефективності використання існуючого потенціалу.

Ефективний розвиток електроенергетичного комплексу нашої країни припускає вдосконалення просторової організації економіки та відповідних систем управління на загальнодержавному та регіональному рівнях у поєднанні з перспективним розвитком міжгалузевих відносин, підвищенням ролі, значущості та дотриманням норм громадянського суспільства та прийняттям управлінських стратегічних рішень.

З урахуванням проведених досліджень особливостей і закономірностей розвитку електроенергетичного комплексу регіону, автором було розвинено

концепцію стратегічного розвитку електроенергетичного комплексу регіону (рис. 2).

Запропонована концепція дозволяє за допомогою методів порівняння та аналогій, аналізу і синтезу, на основі існуючих національних і регіональних програм дослідити процес розвитку, визначити напрями стратегічного розвитку з урахуванням галузевих особливостей електроенергетичного комплексу регіону, запропонувати підходи до підвищення ефективності розвитку електроенергетичного комплексу регіону.

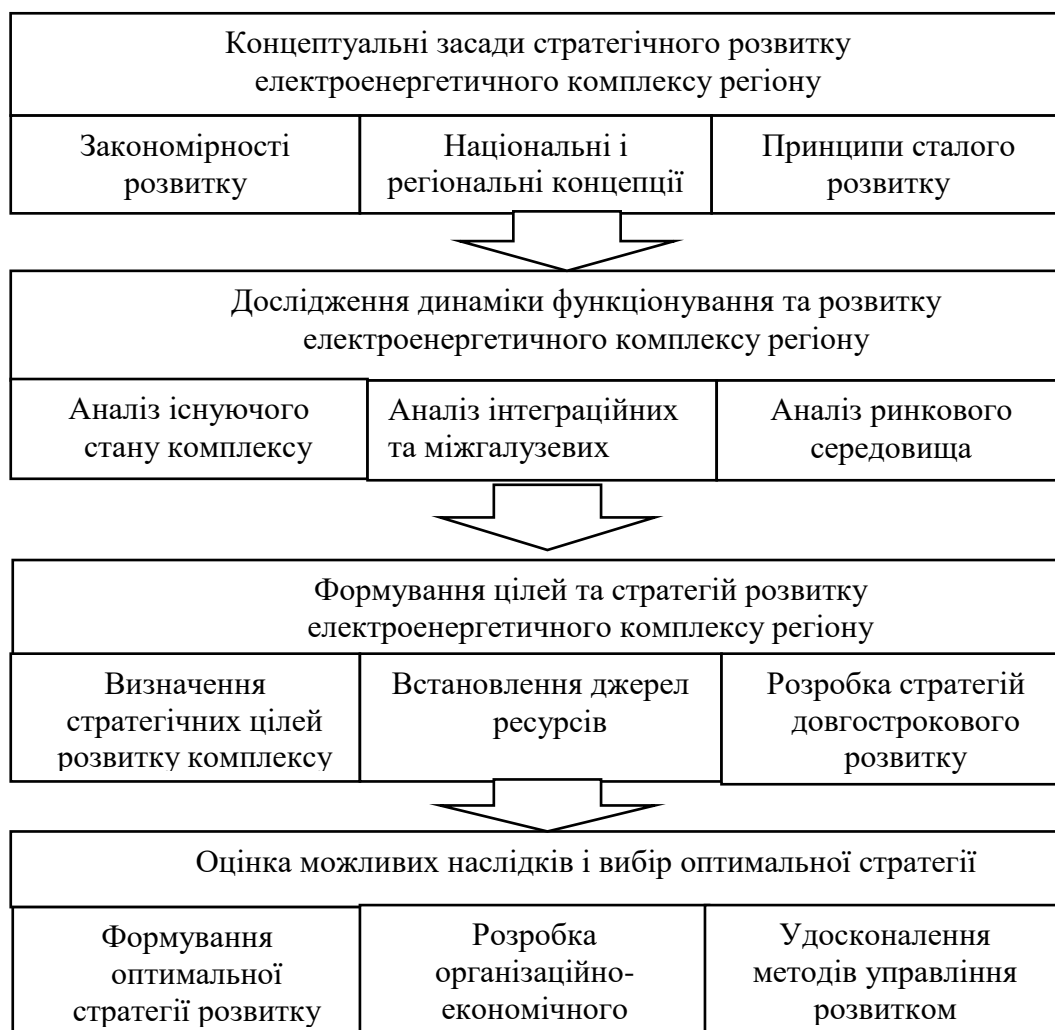

Рис. 2. Концепція стратегічного розвитку електроенергетичного комплексу регіону

Висновки. Застосування концепції дозволить розширити область дослідження та управління регіональної економіки, сформуванню організаційно-економічний механізм підвищення ефективності електроенергетичного комплексу регіону. Потребують подальшого дослідження теоретичне обґрунтування стратегії розвитку електроенергетичного комплексу регіону, конкретні показники та індикатори ефективного регіонального розвитку з

відповідними практичними розрахунками і рекомендаціями, ринковий механізм інтегральних економічних зв'язків в електроенергетичній системі.

Література:

1. Беляев Л.С. Рынок в электроэнергетике: Проблемы развития генерирующих мощностей [Текст] / Л.С. Беляев, С.В. Подковальников. – Новосибирск: Наука. Сибирская издательская фирма РАН, 2004. – 250 с.
2. Кияшко Ю.И. Основные направления развития и усовершенствования энергетических рынков Украины / Ю.И. Кияшко // Новини енергетики. – 2004. – №6. – С. 24-27.
3. Коновалюк В.И. Роль монополий топливно-энергетического комплекса в экономике Украины [Текст] / В.И. Коновалюк; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. – К.: Наукова думка, 2004. – 278 с.
4. Старовойтов П.В. Формування організаційних систем менеджменту електроенергетичного підкомплексу [Текст] / П.В. Старовойтов. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2003. – 204 с.
5. Энергорынок и тарифная политика Украины в сфере электроэнергетики / под общ. редакцией А.В. Праховника. – К.: Институт энергосбережения и энергомеджмента НТУУ «КПИ», 2000. – 138 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України № 1789 від 16.11.2002 «Про схвалення Концепції функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України» // Офіційний вісник України. – 2002. – № 47. – С. 21-64.
7. Баєвська Р.О. Оптимізація соціально-економічного розвитку регіону в сучасних умовах [Текст]: дис. канд. екон. наук: 08.00.05 / Баєвська Руслана Олександрівна. – Донецьк, 2011. – 241 с.

The processes that occur at the transformation of Ukraine's energy policy decisions require coordination in the development of regional energy strategies.

Since the electric power system of Ukraine is in the process of transition from state regulation to competitive relationships must detail and more carefully review and analyze the effectiveness of market reforms on international experience.

The main goal of this study is to determine the main approaches to the formation of the concept of strategic development of the electricity sector in the region.

Scientific studies global and national schools of the regional economy proved that the spatial structure of the energy sector is defined and driven by the formation and interaction of regional subsystems of three types: technical, administrative and economic.

To realize high technical potential production efficiency on the concentration of energy production, their structural combination, increase throughput capacity and technological centralization transmission (transit) energy resources need to focus on specific territorial entities – industrial energy efficiency areas.

Currently entrenched scientific basis of the principles and methods of regional energy strategies. At the heart of the system is also layered approach.

National energy strategy optimizes territorial and industrial structure of the country energy-based vertically integrated companies national and regional energy

systems through the interaction of three interest groups – national, regional, corporate (enterprise – consumers of energy).

In market conditions central to the management of organizations devoted to economic management, relationship management as determined primarily by the existing economic relations and they are based on objective needs and interests of people.

For a comprehensive evaluation of the efficiency and management of regional electric power sector should be structured basic inefficiencies of operation and designate the basic elements of coordination sites on regional electricity sector and the factors influencing the choice of methods of state regulation, and based on the main method of coordination in the management of sub' the objects of the market to determine the objects personally effective management model of the market.

In view of the research features and patterns of development of the electricity sector in the region, the author had developed the concept of strategic development of the electricity sector in the region.

This concept allows using the methods of comparison and analogy, analysis and synthesis, based on existing national and regional programs to explore the development process, identify areas of strategic development with sectoral characteristics of the electricity sector in the region, suggest approaches to improve the efficiency of the electricity sector in the region.

УДК 658.7

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЗАПАСІВ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

БУНДА О.М.,
кандидат економічних наук, доцент,
БОГДАН І.В.,
магістр,
Київський національний
університет технологій та дизайну

У статті проаналізовано питання щодо побудови управлінського обліку запасів на підприємстві з метою ефективного їх використання та зниження рівня витрат на їх зберігання. Роль об'єктивної та достовірної інформації про рух запасів на підприємстві у прийнятті управлінських рішень, необхідних для ведення звичайної діяльності та отримання прибутків. Управлінський облік надходження запасів спрямований на пошук шляхів удосконалення процесу постачання, що можливе при застосуванні не стільки облікових процедур, але насамперед методів аналізу й прогнозування.